

HET GENTSE CARNAVALSLIED AAN HET WOORD

DE DANSZALEN

Dit hoofdstuk verdient ruimschoots dat we het met een paar woorden inleiden. De zalen waarover we het straks zullen hebben dienen als *nieuwe zalen* beschouwd te worden vermits een aanzienlijk aantal *oude zalen* (1) inmiddels opgeruimd waren. Vele van die verdwenen zalen zijn inderdaad voor de toenmalige doorsnee Gentenaar goede bekenden geweest : het Spiegelhof (Nieuwe Wandeling); De Hert (Kortrijksche steenweg); Parnassus (Houtlei), vanaf 1848; voordien toneelzaal; de Polka (nabij de Kuiperskaai, palend aan Mooihoveken, aldus genoemd naar een zich aldaar bevindende herberg); Tivoli (Ledeborg); Het Hof van Plesancē (Land van Waesplaats, tevens toneelzaal); Kranenburg (Drabstraat); Richmond (Oliestraatje); De Groene (nabij de oude Minnemeerschbrug); Het Moleken (Koornmarkt); De Prins (Ram, tevens toneelzaal); Het Koolmaatje (Chartreuzenstraat). De oudste van al die oude zalen zal wel Wauxhall (Coupure) geweest zijn. Boven de doopvont gehouden in 1780, moest ze haar deuren sluiten even na de Belgische Omwenteling. (2)

De nieuwe Zwaan, Meulestede

't Vliegende Paard, St. Pietersvrouwstraat
Met dezen carnaval
Loopen wij overal
Maar eerst naar 't VLIEGENDE PAARD

Meiskens heft uw been maar op,
Laat ons maar springen
't Is nu carnaval
Daar wij zoo lang naar lingen (verlangen)
Elk nen tieste opgedaan
Om mee te vreien
Maar na den carnaval
Die mag hij reien.
Maar na den carnaval
Meugd' om u buize gaan.

De Eendracht, Azaleastraat. Bij Félick
En dansen arm aan arm
In 't huis van FELICK DEBRE
Dat brengt ons hartje warm,
Ja, dat brengt lolle mee.
En wilt g'een meisje minnen
Een liefde van uw soort,
Ga maar bij FELICK binnen
Daar is niets te kort.

Den zwarten Ram, Lange Violettenstraat. Daar kwam K. Waeri zingen.

Den Snoeck, Snoekstraat
Vrienden 'k moet u wat vertellen
't Is iets nieuws voor carnaval
In DEN SNOEK is 't weêral bal.

Barger, Lange Violettenstraat. Een van de oudste zalen van de stad
De zaal BARGER is lang gekend
Voor de geestigste van heel Gent
Daar dansen wij
Heel verheugd en blij
De schottisch of wals
Aan ons liefjes hals.

De nieuwe Zwijger, St. Lievensstraat
Elk maskeert zich om in het plezier te zijn,
Ieder boer, boerin, pirot of arlakijn,

danst gezwind, bezoekt de schoonste zaal van Gent
DEN NIEUWEN ZWIJGER, zij is van elk bekend

Flora (3), Holstraat
Wij zijn jong
En wij moeten ons niet geneeren
Eerst den toer en dan seffens, ja,
Op zwier naar de zaal FLORA.

Dus maar plezier gemaakt dat het kraakt !

Parnassus, Houtlei. Een afgedankte schouwburgzaal die evenals het Circus en de "Fransche Comedie" ter gelegenheid van carnaval meer chique bals organiseerde.

Valentino, Kuiperskaai. De overwelfing van het Oud Scheldeken (\pm 1883) en de aanleg van de Oude-Scheldestraat bracht met zich mee dat de bovengenoemde zaal Polka er moest aan geloven. De eigenaar of zijn opvolger ging zijn tenten een paar passen verder opslaan . Daar opende hij een zaal die hij Valentino doopte. Deze werd alras de voornaamste en meest bezochte zaal van de stad. Valentino hield het uit tot 1910. In dat jaar werd er een bioscoop in geïnstalleerd onder de naam van Paleis Valentino, Amerikaansche Cinema. Nadat ze nogmaals van naam veranderd was (Coliseum) werd ze zowat voor alles gebruikt : verkoopzaal, toneelzaal, skating, boks- en catchring. Nu kan ze slechts met weemoed terugblikken op de glorie-tijd die ze gekend heeft.

En zijt gij somtijds in het verdriet
Dat u geen vrijer meer beziet,
Begeeft u vroolijk op den draai
En trekt recht naar de KUIPERSKAAI !

En peper zullen wij geven
In den VALENTINO,
Hoerrah ! Hoerrah !

Als ge hier in Gent zoo eens wandelen gaat
Luistert dan eens goed naar mij :
Wilt ge naar de cinema vroeg of laat
Wees dan zoo hartelijk blij !

Is het u niet opgevallen dat niet weinig drankgelegenheden zich als nieuw aanmelden : Nieuwe Eendracht, Nieuwe Zwaan, Nieuw Jerusalem, Nieuwe Zwijger ? Waar zijn dan al de oude Zwanen, enz. gebleven ? Het is waarschijnlijk niet denkbaar dat er van Nieuwe Zwanen, enz. sprake kan zijn zonder dat er voorafgaandelijk andere geweest zijn. Er moet ook een Nieuw IJzerkruis bestaan hebben zoniet zou het oorspronkelijke zich niet verplicht gezien hebben zichzelf 't Oud te noemen.

Ook de zaal Valentino is blijkbaar aan het plagieer-gevaar niet ontsnapt want op een bepaald ogenblik rees te Ledeberg een Nieuwe Valentino uit de grond. Van concurrentie gesproken ! Inderdaad zal de Nieuwe alles in het werk stellen om het dansend publiek naar zich toe te halen, naar zijn dansvloer te lokken. "Karnavalslied 1905 der alomgekende danszaal De Nieuwe Valentino bijgenaamd De Nieuwe Zaal en gehouden door Frans Claeysens, Van den Heckestraat."

Want zie als gij u wilt vermaken
Zoo met uw liefde leute smaken
Komt bij FRANS maar met uwe compagnie
Daar zult gij lachen kweet het sapriestie

Schoon gemaskerd met ons mie of koko
Zoo gaan wij naar DE NIEUWE VALENTINO.

Dat Frans groot gezien heeft vernemen we in de informatie die men samen met het liedje te verorberen had. "Tijdens de dagen van Carnaval zal de café en zaal prachtig verlicht zijn met 1500 Elektrische gloeilampjes van verschillende kleuren. Er zal ook met een dubbel orkest gespeeld worden door 15 gesyndekeerde artiesten muzikanten onder leiding van den alomgekenden art. muz. E. Larmuseau die er verscheidene Russische en Japaneesche dansen zullen uitvoeren." Of we dat alles moeten aannemen met het korreltje zout vertelt ons de informatie niet. Hoe dan ook, heel lang zal Frans over zijn NIEUWE VALENTINO niet kunnen regeren hebben want nauwelijks twee jaar na het wereldkundig maken van zijn Karnavalslied 1905 heeft de NIEUWE VALENTINO plaats gemaakt voor de NIEUWE CASINO. In hoeverre de Kuiperskaai verantwoordelijk was voor die bedenkelijke gedaanteverwisseling, vertelt de geschiedenis niet. Een ding is zeker, de echte VALENTINO had het van meer dan een concurrent te verduren. O.a. reeds in 1886 van DE GOUDEN POORT die uit volle borst kwam zingen van

Sa boeren en boerinnen
DE GOUDEN POORT recht binnen,
Daar is vermaak, daar is plezier
Daar heeft men van het beste bier
En daarbij schoone prijzen
Voor jongen en voor grijzen
Voor meeren, peeren en domino
BETER DAN IN VALENTINO.

DE CAFES

Tot nog toe deden we net alsof er te Gent geen cafés waren. Als we ze in ons verhaal niet betrokken , hadden we daartoe een geldige reden. De cafés of koffiehuisen, de taveernen en de bodega's achtten zich veel te voornaam om zich "vuil te maken " aan het laten drukken en aan de man brengen van grafische producten die ze als minderwaardig bestempelden. Ze zullen zich dan ook vergenoegen met de feestvierders vrije toegang te verlenen in hun met stamgasten volgepropte etablissementen. Niet zozeer door de gaande en komende "zotten" werden die koffiehuisen bezocht maar door geldinzamelende groepen gecostumeerden. Mocht u zich soms inbeelden dat deze groepen op goed geluk af van het ene café naar de andere taveerne huppelden dan slaat u de bal lelijk mis. Die heren - de dames namen aan de werkzaamheden nooit deel - manoeuvreerden volgens een op voorhand tot in de details uitgestippeld werkrooster. Om maar een voorbeeld aan te halen, dit bericht : de menslievende maatschappij Orphéon Gantois meldt dat ze op zondag 6 maart 1881 een rondgang zal maken die noch min noch meer dan 7 uren in beslag zal nemen "avec un répertoire considérable augmenté". Ziehier dat werkrooster : 3.30 Kouter; 4.30 Café de la Bourse; 4.45 Hôtel de l'Allemagne; 5.15 Café du Nord; 6. Café Béranger; 6.30 Café Pierre; 7. Concorde; 7.30 Union; 8. Grand Café; 8.30 Café du Théâtre; 9. Café des Arcades; 9.30 Café Minard; 10. Société Royale Willemsgenootschap; 10.10 Café de l'Univers.

De meeste van de zopas opgenoemde koffiehuisen, of zij te vinden waren aan de Kouter, de Vogelmarkt, de Korte Meer of de Walpoortstraat, hebben er het een na het ander het bijltje bij neergelegd. Alleen het Café Royal en het Café duThéâtre, beide gelegen aan de Comediestraat, nu Schouwburgstraat, hebben het hoofd boven water weten te houden.

Vooraleer wij er op onze beurt het bijtje bij neerleggen willen we nog een enkel woord wijden aan twee weliswaar zijdelings gerichte maar niettemin aan het carnavalegebeuren eng verbonden praktijken. We bedoelen de prijsuitreiking en de muzikale begeleiding in danszaal en café-chantant.

DE PRIJZEN

Deze bestonden hoofdzakelijk uit hespen en bloenden. Dat leerde ons trouwens het veel gezongen liedje van "Espéu, bloendeu, in wij ébbe novral denieste prijs"

Theofiel Bauts uit DE LEEUW VAN VLAANDEREN zal 5 prijzen laten verloten : een inlandsche hesp, 2 groote bloenden en 2 groote cervolas. Doch de man stelt een voorwaarde : "om te kunnen prijswinnen zal men zich al de dagen (3) moeten aanbieden."

Pier uit HET VOLKSBLAD heeft wat meer noten op zijn gezang. Luister hoe hij zijn prijzen verdeelt (let wel op : om te mogen meedingen dient men zich 8 dagen op voorhand te laten inschrijven en is men verplicht zich al de carnavalsdagen aan te melden) :

- 1ste prijs : een schoone hesp voor de grootste compagnie
- 2de prijs : een hesp voor de schoonste compagnie
- 3de prijs : een schoone bloende voor de raarste compagnie
- 4de prijs : idem voor de 2de grootste compagnie
- 5de prijs : idem voor de 2de raarste compagnie.

Hij vergeet er niet bij te melden dat de "ingangsprijs" 20 cent. bedraagt maar dat men daarvoor een goed glas bier bekommt.

Mijnheer Charles en zijn confrater Félick uit DE EENDRACHT zingen hetzelfde liedje doch wie de opperste gaai afschiet is (natuurlijk) de patroon van de VALENTINO, want die vergenoegt zich niet gedurende 3 dagen voor Sinterklaas te spelen doch betreft bij zijn spel ook de slonsendag en de maandag van het sluiten. Wat hij zijn cliënteel zoal voorspiegelt liegt er warempel niet om :

Grooten prijskamp bestaande uit 500 F prijzen - 4 Tombolas waaronder Horlogiën, Schouwgarnituren, Oorringen, Ringen, enz.

Monster Appelcienenregen

Schikkingen der Feestelijkheden

- 1) De deelnemers moeten zich aangeven den zondag 26 febr. en ten langsten den zondag 5 maart (1905)
- 2) De kampstrijders zullen den maandag om middernacht in Valentino moeten aanwezig zijn in costume en getal alsook

- den zondag 13 maart op hetzelfde uur
- 3) Maandag om 8 uren Grooten Defile onder de leiding van den heer Masein Balletmeester van de Théâtre de la Gaité (Parijs) 200 uitvoerders
 - 4) Om 10 uren Calk-Walk uitgevoerd door het publiek der zaal geene uitzondering : jong en oud, krommen en rechten, scheven en manken, boeren en boerinnen
 - 5) Om 11 uren Intrede van de compagnie De Moedige Japoneezen, 30 koppels
 - 6) Om 12 uren defile der compagnies gevolgd door een overvloedigen appelcienenregen.

CAFE-CHANTANTMUZIEK

Zowel de danszaal als het café-chantant zorgden er met haastige spoed voor dat hun op het getouw gezette liedjes-van-het-huis aangeleerd werden. Dat gebeurde vanzelfsprekend "ter plaatse", dat wil zeggen in de zalen of in de cafés. Voor deze laatste waren er geen problemen op te lossen. Die beschikten nl. over eigen "personeel". En wat de zalen betreft, in de stad waren er straatzangers genoeg om als repetitors op te treden. In de jaren '50 kon men er nog prat op gaan orkesten van soms 16 man op de been te houden. Dit aantal verminderde echter met de jaren zodat omtrent de eeuwwisseling het een in het oog vallende uitzondering mocht genoemd worden, als anderen dan pianisten, accordeonisten, een enkele violist, een enkele klarinettist, peper kwamen geven. Voor de organisatoren van de zangavonden of -voormiddagen was het zaak deze zo vroeg mogelijk aan te vangen, alleszins vóór Nieuwjaar. We weten wel dat de nieuwe liedjes niet zelden gezongen werden op door iedereen bekende "stemmen"; "Mie Katoen", "G'êt zwarte knienen Melanie", "De Vogelpik", "Madam Angoo", "Verbroederingslied" (van K. Waeri), "Ook geen Uilen", "Mijn Schoonmeerken is kapot", "Geef maar Sose", "Den Tingelingeling", "Maar peins 'nen kîer", "La Valse du Cliquet", "Amours de Trottsins", "Tout ça ne vaut pas l'amour"; enz; voor de amateurzangers betekende die omstandigheid nooit een bezwaar. Dat is niet moeilijk te raden; in al de huizen tapte men de beste uitzet, de beste dobbele, de beste tripele.

Dit lied zal gezongen worden door den heer Arthur.

Wie liefhebber is... kome naar DE LELIE

Voor 't muziek en 't lied te hooren bij Florent Van Hulle,
bekende straatzanger (HET VOLKSBLAD)

Het lied zal gezongen worden door Eduard Smol en zijne
dochter, heden Nieuwjaardag om 7 uren. (VALENTINO)

Om de zangwijze van het lied te leeren kennen, komt
den Zondag bij Frans Claeysens waar het ten minste
10 maal met het dubbel orkest zal uitgevoerd worden
te beginnen van den eersten Zondag van Februari.
(NIEUWE VALENTINO)

Zelfs de mini-orkestjes (piano + viool of accordeon + viool) moes-
ten er welhaast aan geloven want het een etablissement na het ander
begon het beter (en voordeliger) te vinden de muzikanten te vervan-
gen door orgels, orgels die aldoor maar uitgebreider werden totdat
ze uitgegroeid waren tot reusachtige orkestrions. (4)

... alwaar de schoonste piano automatique van Gent te
hooren is... (DE LEVENDE BRUG)

... het schoonste en ook het beste monsterorgel zal er
te hooren en te zien zijn (HET VOLKSBLAD)

Dat er van de gelegenheid flink gebruik gemaakt werd om aan publi-
citeit te doen, wie zal het de koffiehuisbazen kwalijk nemen ?

... van de piano-automatique gekocht bij Wwe H. Vander-
meulen, Plezantvest, 23. (DE ZWARTE BEEREN)

... alle Zondag morgenden... Proeft de lekkere sigaren
der Hollandsche Sigarenfabriek, Dampoortstraat, 37 :
Rim-Djim, 6 voor 0.30 cent. (sic.). Zelandia, 6 voor
0,50 cent. De sigaren die van smaak niet zouden be-
vallen worden teruggenomen (MIJNHEER CHARLES)

... gratisch eenen schoonen nieuwen kabaan uit het huis van
Arthur Desneux op de Vrouwstraat. (DE LEEUW VAN
VLAANDEREN) Die Desneux hebben we goed gekend met
zijn talrijke verzameling manden, mattekloppers, rieten ze-
tels, enz. waarmee hij ook leurde.

... Dit lied wordt kosteloos gegeven bij ieder Pak Waschpoeder van CH. VANDEPUTTE, Begoniastraat 15.

... met een nieuw Monsterorkestorgel komende uit het huis Gavioli & Cie spelende verscheidene tonen met de volgende instrumenten : Bassen, Harmonica, Contre-bassen, Barytons, Haut-bois, Violoncelles, Harmonicafluiten, Nachthoorn, Manstemmen en Hemelgezag. De instrumenten genaamd Hemelgezag maken eene verrassende nieuwigheid uit waarvan de uitwerking een der aangenaamste uitdrukkingen geeft die nog nooit geëvenaard is. (DE NIEUWE VALENTINO)

DE CARNAVALSBALS

Waarmee de carnavalsliedjes absoluut niets te maken hadden waren de 3 bals die ieder jaar in de "Fransche Schouwburg" georganiseerd werden. Die bals waren steeds evenementen de moeite waard om beleefd te worden, zowel voor de dans- als voor de kijklustigen. Het zijn deze laatsten die we, om ons verhaal te besluiten, aan het woord willen laten. Niet figuurlijk maar letterlijk.

Om aan de gewone gang van zaken geen afbreuk te doen werden ook tijdens de carnavalsweek voorstellingen gegeven, zelfs de zondag in matinée. Met dien verstande dat zowel het opgaan als het vallen van het gordijn met een dik half uur vervroegd werden.

De laatste bezoeker kon de vestiaire nog niet verlaten hebben of de schouwburgzaal werd het toneel van een ware invasie van werkvolk aangevoerd door de hoofdmachinist van het huis. Machinisten, werklieden van de technische dienst en timmerlui geleverd door de privé-sector zouden het dienen klaar te spelen de schouwburgzaal om te toveren in een volwaardige balzaal. Let wel, in een minimum van tijd, laten we zeggen in een uur of twee. Dat alles onder het waakzaam oog van een commando pompiers.

Terwijl door de enen de decors en de rekwizieten van het toneel weggehaald werden, verwijderden anderen de voetlichten en de souffleerbak. Tezeldertijd kwamen nog anderen met zware pakken tijk aansjouwen om daarmee de fauteuils d'orchestre en de zetels van de stalletjes en het parket stevig in te wikkelen. Slechts de laatste rijen parterrezetels moesten het zonder die inbunseling stellen want ze werden gewoonweg uitgebroken om daarna aan de gezichtseinder te verdwijnen. Terwijl deze beslist delicate karwei aan de gang was, werden schragen van diverse grootte naar boven gebracht en IN de orkestbak en TUSSEN de rijen zetels neergezet, beginnende met

de grootste in de orkestbak en de andere in afdalende orde naar de achterkant van de zaal. De schragen werden aan elkaar verbonden door middel van draagbalken waarop uiteindelijk de rechthoekige segmenten plankenvloer bevestigd werden. Op die manier ontstond een dansvloer welks niveau gelijk was aan dat van de scène. Was de stabiliteit van de vloer naar behoren getest dan kwam de brandweer in actie. Al het aangewend houtwerk was inderdaad flink bestoft wat voor een dansvloer niet aan te bevelen is. Dus die maar met kennis van zaken besproeid. Inmiddels hadden vaardige handen op het (gewezen) toneel een 'n paar meter hoge estrade opgetimmerd. Deze was zoals u raden kunt bestemd voor het (dans)orkest.

Acht uur. Daar lag nu de zaal kant en klaar te wachten om het danslustig volkje met open armen te ontvangen. De eerste vertegenwoordigers van dat volkje kwamen weliswaar even loeren hoe het met de vloer en de omgeving gesteld was, doch verdwenen om - natuurlijk voorlopig - plaats te gaan nemen in een baignoire of in een loge van de eerste rang. Dat deden ze omdat ze wisten dat er iets ging gebeuren. Dat iets was het aantreden van het orkest dat plaats nam op de estrade. Na een stukje muziek gepresenteerd te hebben begeleidden de muzikanten een zestiental ballerina's die het ballet van een of andere opera uitvoerden. Daarmee was het bal geopend maar de gewenste sfeer nog niet aanwezig. Voor die sfeer zorgde een wandelend orkestje bestaande uit wat blazers die de zaal al spelend kwam binnengestapt gevolgd door de gasten die inmiddels hun zitplaatsen verlaten hadden. Een paar keren huppelde de farandole rond de zaal; het wandelend orkest maakte zich voorlopig uit de voeten. Het bal kon uiteindelijk, voor goed, een aanvang nemen. Voor goed en voor lang, want tot een flink stuk in de morgen.

Wie heel dat boeiend gedoe van A tot Z zo genottelijk vermochten gade te slaan waren de bovengenoemde kijklustigen die op de galerij - hoe kan ik onmogelijk zeggen - een eerste-rijplaatsje hadden weten te bemachtigen. Zoals men in die dagen placht te zeggen : een point de vue.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) J. Verschueren, De oude Danszalen te Gent, Gazette van Gent, 8 okt. 1908.
- (2) Pr. Claeys, Le Waux-Hall, La Flandre Libérale, 31 juli 1904.
- (3) Een zaal die per slot van rekening geschiedenis gemaakt heeft. Genoemd naar de Romeinse Bloemenkoningin Flora die op haar beurt haar naamgegeven heeft aan de bloemententoonstellingen Floraliën. Dergelijke tentoon-

stellingen werden in Flora gehouden van 1815 tot 1828. Verschillende verenigingen hadden er naderhand hun zetel, o.a. de Gentse Napoleonisten. Van even vóór de oorlog 14-18 tot enkele jaren daarna vinden we er een bioscoop, met de Cinéma du Nord (Noordstraat) de belangrijkste en drukst bezochte wijkcinema van de stad.

- (4) De gulden tijd die de orgels van diverse pluimage (draaiorgels, straatorgels, piano-orgels, orchestrions) gekend hebben ligt nu al een hele poos achter ons. Onze aangenaamste herinneringen ervan gaan terug naar de jaren dat het orchestrion geplaatst in het Feestlokaal van "Ons Huis" iedere zondag een bomvolle gelagzaal muzikliefhebbers bijeenbracht. Wie tegenwoordig de muziek van zowel kleine als reuzegrote orgels wil beluisteren moet een bezoek brengen aan het meer dan 60 exemplaren rijke Nationaal Orgelmuseum te Koksijde, R. Vandammestraat 45, Conservator D. Dagraed, dat zijn deuren opende op Paaszaterdag 1974 en dat van jaar tot jaar het aantal bezoekers ziet vermeerderen.

DE GENTENAARS WINNEN TE HENLEY

Donderdag 24 mei 1906 : Hemelvaartsdag. De regatten te Terdonk hebben een massa belangstellenden gelokt. Na de regatten komen de besturen van de Club Nautique en van de Sport Nautique overeen een ploeg te vormen om aan de wedstrijd te Henley deel te nemen. Dagelijks wordt er nu geoefend op de Brugse vaart door de achtriem; afstand : 2280 meter. Op 1 juli verslaat de Gentse ploeg de ploeg van Magdale College van Oxford met 1 1/4 lengte. Op donderdag 5 juli in de slotkoers van de Challenge Cup wedstrijd overwint Gent met een voorsprong van drie lengten de ploeg van Trinity Hall. De Gazette van Gent van 5 juli, die 's avonds verschijnt, vermeldt reeds de overwinning. Van zodra de uitslag bekend was, werden talrijke huizen bevlagd. Het was de eerste maal, dat de Challenge Cup door een buitenlandse club werd gewonnen. Op donderdag 12 juli werden de overwinnaars van Henley plechtig ontvangen. Aan het Zuidstation vormde zich een grote stoet met al de Gentse maatschappijen. De stoet trok naar het stadhuis, waar burgemeester Braun aan de beide roeiverenigingen een gouden medaille overhandigde; de roeiers, de roeimeester en de gangmaker ontvingen een verkleind model. De prachtige beker werd in het uitstalraam van een winkel in de Vlaanderenstraat tentoongesteld; daarna ging de beker naar het Museum voor Schone Kunsten, waar hij bewaard werd voor de wedstrijd in 1907. Door koning Leopold II werd aan de Club Nautique de titel "Koninklijke Maatschappij" verleend. Op donderdag 9 mei 1907 hadden opnieuw de regatten te Terdonk